

Eksistensiell utfordring; - krise, lidelse eller sykdom?

av Christine Rosenqvist

Det er én ting som forvirrer meg. Det er dette med at man ikke skal kunne snakke om døden uten at det blir sykeliggjort. Forrige nummer av Dialog hadde normalisering av galenskap som en rød tråd. Jeg vil ikke gi slipp på den tanken; -normalisering av livets utfordringer.

Mennesket, i motsetning til andre dyr, har evne til å gjøre livet til gjenstand for refleksjon. Vi tenker og undrer oss over eget liv og livets muligheter og hvorfor vi egentlig er her. Som følge av disse refleksjonene kan det skje at vi utvikler systemer for å skape mening, eller at vi rett og slett gir opp og søker en personlig virkelighetsforståelse som få andre kan forholde seg til. Søken etter meningen med det livet vi lever er en artsspesifikk drift vi har. Av og til kan disse møysommelig konstruerte virkelighetene framstå som tegn på syke sinn, andre ganger fører de til omveltende bidrag til vår overlevelsesmulighet.

Denne artsspesifikke ferdigheten til å gruble utgjør et potensiale for til å forholde seg til det at livet kan føre til smerte, til harmoni, eller til ekstase. Grubling kan føre til

depresjon, angst, manglende aksept for livet, og undring; - hvorfor lever vi? Av og til ender slik grubling i at man tar sitt eget liv.

Det ikke å oppleve sin eksistens som meningsfull kan føre til smerte og kan lett gjøres til en lidelse, eller en «sykdom». Det er gjerne det enkleste for de rundt oss i et samfunn hvor ubehag, eller fravær av harmoni, best kan defineres som «sykdom». Sykeliggjøring av eksistensiell smerte kan være enklere for samfunnet enn å forholde seg til enn smerten som kan følge av forsøk på forståelse av hva det innebærer å være menneske i dette samfunnet.

Min far var en av de, som Viktor E. Frankl, som bar med seg erfaringer fra opphold i konsentrasjonsleir som et viktig bidrag til sin livsforståelse, og til den arven han som far ga videre til sine barn. Jeg fikk anledning til å bære disse erfaringene videre. Flere ganger, når vi snakket om meningen med livet og hvorfor vi levde (for slikt gjorde vi i min familie) fortalte han om hvordan livet var i konsentrasjonsleir. Han fortalte at grunnen til at han overlevde så godt som han gjorde,

var at han visste hvorfor han var der; - han var politisk fange, og hadde brutt det lovverket som var gjeldende her til lands på den tiden. Han var der av en grunn som han forsto, og han visste at han ikke var alene. Han visste også at han ville komme hjem en dag, og at mor og han sammen skulle bygge et nytt land og en ny fremtid.

Jeg hadde lenge i mitt eie et brev han skrev fra Grini til min mor da han fikk vite at han var blitt benådet (han var egentlig dødsdømt) til livsvarig tukthus, og skulle sendes til Tyskland. Det var et brev preget av optimisme og fremtidstro. Han hadde tro på en fremtid for oss, ja selv for meg som ennå ikke var et glimt i min fars øye! Og så ba han mor levere avhandlingen hans (mens han satt på Grini fikk han skrevet ferdig sin dr. grad), slik at den kunne bedømmes og han kunne få disputere når alt dette var over.

Jeg husker så godt en samtale vi hadde en gang da mor var døden nær og inne på operasjonsbordet. Han fortalte meg at det var hun som hadde reddet livet hans da han kom hjem fra krigen. Hun hadde hørt på ham, og de hadde kunnet snakke sammen om det å leve. Om hun skulle dø nå, så ikke han noen hensikt med videre liv. (Mor greide seg. Det var min far som døde først.)

For en del år siden var jeg på en utstilling på Oslo Bymuseum. Temaet

var jøder i konsentrasjonsleire. Der kom jeg i prat med en dame på min egen alder som fungerte som omviser. Hun var ikke overlever, men heller en som meg; - en som var etterkommer av noen som hadde vært fange. Da jeg fortalte at også min far hadde et slikt opphold bak seg, ble hun først nysgjerrig. Da jeg så fortalte at min far hadde vært politisk fange, og ikke var jøde, endret hun tydelig holdning. Hun ga uttrykk for at politiske fanger ikke var populære i hennes omgangskrets. Det at politiske fanger visste hvorfor de var i leiren, skapte en viss statusforskjell mellom de to gruppene, om jeg forsto henne rett.

Og det er nok riktig det; vet man hvorfor man har det som man har det, er det lettere å forholde seg til hvordan man skal overleve det livet man nå engang lever. Opp gjennom århundrene har hver generasjon opplevd minst én skjellsettende omvelting som har preget livet og livsforståelse for den enkelte. Når jeg spurte min mor om hvorfor de snakket så mye om krigen, sa hun at dét måtte jeg forstå, at krigen var det største som hadde skjedd hennes generasjon. Vi som lever i 2021 gjennomgår en verdensomspennende krise som kan sammenliknes med en verdenskrig. Det er ikke noe rart om det meldes at frekvensen av psykisk sykdom viser en skremmende oppadgående tendens, og at (mest) ungdom søker helsehjelp og at covidpandemien vil

bli fulgt av en «psykiatrisk pandemi» (sic!) Derfor må de psykiatriske hjelpetiltakene styrkes og forberedes på den tilstrømmingen man må forvente.

Men jeg mener at dagens problematikk er større enn hva som kan avhjelpes ved et legebesøk og flere sengeplasser. Vi, unge og gamle, står overfor en eksistensiell krise, som kan medføre smerte. Sunne mennesker gjør alltid det, i større eller mindre grad. Det har folk gjort før oss. Men det er noe spesielt med måten dagens samfunn reagerer på denne smerten; - den blir definert som sykdom. Ubehag og vantrivsel blir definert som noe sykt, på samme måte som den døende moren til Villmannen i Brave New World ble vist til som et skrekkbilde for de flaskeoppdrettede barna som var på indoktrineringskurs på eldresenter.

Du skal være bra sløv om du ikke har registrert at vi har gått gjennom et enestående begivenhetsrikt år, - ikke bare tenker jeg på korona, men kvikkleireskred, hyttebrann, valget i USA, angrepet på kongressen der borte, landingen på Mars osv. osv. Alt dette er hendelser som setter våre eksistenser på prøve, langt ut over det å måtte feriere i eget land. Også barn og ungdom registrerer slikt. Her forleden hadde jeg en prat med min mellomste sønn. Han fortalte at hans barndom og ungdom (på 80-tallet) var preget av kald krig og frykt for

atomvåpen! Det ante jeg ikke. Jeg trodde det var andre ting som opptok ham, f.eks. at hans far og jeg skilte lag, men hans minner var altså av en annen art.

Heller enn en «psykiatrisk pandemi», kan vi oppleve at eksistensielle kriser blir tatt på alvor, og omfattes med nødvendig omsorg. Ikke fordi det er snakk om syke sinn, men fordi det er friske, sunne sinn som reagerer.

Eksistensiell oppvåkning, og søken, medfører ofte smerte og ubehag, men smerte og ubehag må ikke bli synonymt med sykdom. Smerte og ubehag kan derimot være tegn på et sunt sinn. Å bare vektlegge symptomlindring og fjerning av smerte bidrar til å redusere vårt menneskeverd. Så når den «psykiatriske pandemien» slår innover oss, som en «eldretsunami», så må vi stå klare som gode samtalepartnere som er åpne for at det å reagere på livet er en god ting. Ikke sykeliggjør den ferdighet vi har som menneske til å møte eksistensielle utfordringer, selv om disse kan framkalle smerte og omsorgsbehov, og det kan være vondt å følge!

Når jeg leser igjennom disse ordene, slår det meg at det er en gruppe jeg overser; - de av oss som kommer til å preges av etterdønningene av den faktiske sykdommen. Vår kunnskap om senvirkningene av dette viruset er, så langt jeg har forstått, skremmende.

Dette kommer i tillegg til de eksistensielle utfordringene som har opptatt meg, og her har jeg lite å legge til.

Christine Rosenqvist
crosenqv@me.com

